

Мозоль Н.І., завідувач кафедри загально-правових дисциплін Навчально-наукового інституту права та психології Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент

ПСИХОЛОГІЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ПРАЦІВНИКІВ МІЛІЦІЇ В ЕКСТРИМАЛЬНИХ СИТУАЦІЯХ

На сучасному етапі розвитку України актуалізувалися чинники, що активізують і загострюють проблему вдосконалення психологічної підготовки працівників міліції: поглиблення та поширення демократичних засад життєдіяльності суспільства, гуманістичні тенденції, відмова від адміністративно-командних методів, що підвищує роль психологічних знань у професійній діяльності ОВС. Отже, психологічна підготовленість працівника – це обов'язкова складова його професійної підготовленості. Тому психологічна підготовка повинна посідати самостійне місце в системі професійної підготовки, що не виключає можливості використання окремих психологічних елементів при проведенні занять зі спеціальної, бойової та фізичної підготовки в спеціалізованих навчальних закладах МВС України та практичних підрозділах ОВС.

Необхідність психологічної підготовки працівників міліції зумовлена, зокрема, їх постійною взаємодією з громадянами різного віку, що часто набуває конфліктного характеру, та необхідністю постійного підтримання психологічної стійкості до впливу стресогенних чинників професійної діяльності. Для цього працівник міліції повинен не тільки розвивати в собі професійно значущі якості, а й уміти уникати негативного впливу емоцій, мінімізувати негативний вплив поширених стереотипів щодо різних категорій громадян, які можуть

заважати адекватно сприймати ситуацію та відповідним чином на неї реагувати. Тому включення до системи формування і підвищення професійної майстерності особового складу ОВС психологічної підготовки до дій в екстремальних ситуаціях, у тому числі пов'язаних з необхідною обороною, є науково обгрунтованим і практично виправданим.

При вивченні широкого спектру питань стосовно екстремальних ситуацій в діяльності працівників міліції необхідність урахування їх психологічної складової є надзвичайно важливою. Розвиток подій може набути непрогнозованих форм при реалізації професійних завдань, зокрема:

- проведення профілактичної роботи з особами, які перебувають на обліку;

- поглиблене вивчення осіб, схильних до правопорушень, їх індивідуальних особливостей, уподобань, способу життя;

- визначення особливостей функціонування молодіжних груп, що помічені в порушеннях громадського порядку;

- установа позитивної атмосфери, взаємин у проблемних сім'ях, пошук та використання засобів і методів, що покращують становище, тощо.

Характеристика психологічної поведінки працівника міліції в екстремальних ситуаціях свідчить про її складність і специфічність, відповідно, визначає високі вимоги до особистості. Тому психологічне забезпечення діяльності ОВС має бути спрямоване на формування психологічної готовності працівника до вибору та реалізації такого варіанту реагування, який дозволив би і досягти професійних цілей, і забезпечити власне життя і здоров'я. Знання психології надасть також можливість контролювати власні пізнавальні та емоційно-вольові процеси.

Таким чином, головною метою психологічної підготовки працівників міліції до дій у екстремальних ситуаціях є формування готовності до успішного подолання психологічних труднощів оперативно-службової діяльності й правильного

врахування її психологічних аспектів. Можна стверджувати, що така психологічна підготовка полягає, насамперед, у розвитку впевненості у собі як особистості загалом та як правоохоронця зокрема.

Упевненість у собі є необхідною умовою існування особистості як суб'єкта активності, здатного до самостійного вибору цілей. Самоорганізація особистості на суб'єктивному рівні неможлива без відчуття впевненості в собі, як повноцінного оволодіння собою, своєю сутністю, як здатності самостійно ставити цілі та діяти відповідно до них, зберігаючи адекватну критичну позицію стосовно себе, здатності передбачати результати дій до їх виконання, самостійно будувати стратегію досягнення цілей відповідно до внутрішніх особистісних змістів. Це означає вміння співвідносити потреби, що виникають, із власними можливостями та з прийнятними для людини способами реалізації, що відповідає соціокультурним орієнтирам певного суспільства в кожній конкретній ситуації.

Окрім вказаного, особливу увагу необхідно приділяти психологічній підготовці працівника міліції, як невід'ємної складової психологічного забезпечення. Результатом такої підготовки повинна стати психологічна підготовленість працівників міліції, до структури якої входить:

1) загальна психологічна підготовка – формування базових соціально-етичних якостей, професійних цілей і цінностей культури, що передбачає вміння виконувати професійні завдання з урахуванням їх психологічних аспектів, повагу до людини, орієнтацію на розуміння її психології, прагнення до наукового вивчення психологічних аспектів життєвих ситуацій. Така підготовка забезпечується вивченням психології та насиченням психологічним змістом гуманітарних, загальноюридичних і спеціальних дисциплін, здійсненням цілеспрямованих виховних та соціально-психологічних заходів;

2) спеціальна психологічна підготовка – розвиток і тренування вмінь, навичок та професійно значущих властивостей та якостей, необхідних для виконання конкретних

професійних завдань. Така підготовка здійснюється за допомогою застосування активних методів групової та індивідуальної роботи в межах спеціалізованих спецкурсів.

На нашу думку, головними завданнями психологічної підготовки працівників міліції до дій у екстремальних ситуаціях мають бути:

1) розвиток професійно-психологічної орієнтованості фахівця, тобто здатності визначати психологічні аспекти в різних ситуаціях професійної діяльності;

2) розвиток і формування професійно значущих властивостей та якостей;

3) набуття знань щодо можливих варіантів екстремальних ситуацій та особливостей їх перебігу, засобів реагування на них;

4) формування вмінь здійснення психологічного впливу на об'єкти професійної діяльності, використання при цьому як вербальних, так і невербальних можливостей;

5) формування психологічної стійкості, впевненості в собі та «психологічної надійності» щодо впливу характерних для службової діяльності психотравмуючих чинників;

6) формування вмінь діагностики та корекції власних негативних психологічних станів, розвиток і вдосконалення вмінь самоконтролю та самовладання в психологічно складних ситуаціях, що виникають при виконанні професійних завдань.

Ці завдання й визначають, на нашу думку, головний зміст психологічної підготовки працівників міліції до дій у екстремальних ситуаціях. Таким чином, «психологічна готовність до певних ситуацій професійної діяльності» – це оптимальний комплекс індивідуально-типологічних та індивідуально-психологічних властивостей, який включає в себе професійні мотиви, темпераментні й характерологічні особливості особистості; професійні та професійно-психологічні знання, вміння і навички.

Список використаних джерел

1. Барко В. І. Розвиток комунікативних умінь керівників міліції та вирішення конфліктів (психолого-педагогічний

аспект) : [навч. посіб.] / [Барко В. І., Ірхін Ю. Б., Підюков П. П.]. – К. : Київ. юрид. ін-т, 2005. – 120 с.

3. Ірхін Ю. Б. Психопрофілактична робота з персоналом органів внутрішніх справ : [навч. посіб.] / Юрій Борисович Ірхін. – К., 2005. – 148 с.

4. Формування психологічної готовності працівників ОВС до дій в екстремальних ситуаціях затримання озброєного злочинця : [навч.-практ. посіб.] / [Казміренко В. П., Казміренко Л. І., Александров Д. О. та ін.] ; за заг. ред. В. В. Коваленка. – Чернівці, 2013. – 96 с.

5. Юридична психологія : [підруч.] / [Александров Д. О., Андросюк В. Г., Казміренко Л. І. та ін.] ; заг. ред. Л. І. Казміренко, Є. М. Моїсеєва. – [2-ге вид., допрац. та доп.]. – К. : КНТ, 2008. – 352 с.